

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นับตั้งแต่พระพุทธศาสนาเผยแผ่เข้าสู่ประเทศไทย พระพุทธศาสนาก็เจริญรุ่งเรืองมาโดยตลอด หลักธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ซึมซาบเข้าสู่จิตใจของคนไทยจนประชาชนคนไทยส่วนใหญ่ยอมรับนับถือพระพุทธศาสนาและปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งมีหลักธรรมคำสั่งสอนที่มุ่งเน้นให้พุทธศาสนิกชนเป็นคนดีมีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โอบอ้อมอารี มีความรักความสามัคคีกันมีเมตตากรุณาต่อกัน และอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขเพราะมีพระพุทธศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ โดยหลักคำสอนส่วนใหญ่มุ่งสอนให้ละชั่วและทำดีมีความกตัญญูรู้คุณของผู้มีพระคุณ คือรู้จักตอบแทนบุญคุณที่ทำอุปการะแก่ตนโดยกระทำความดีตอบแทนซึ่งมุ่งเน้นไปยังสถาบันครอบครัวที่เป็นสถาบันหลักของคนในสังคม

ครอบครัวถือว่าเป็นสถาบันพื้นฐานของสังคมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนเป็นอย่างยิ่ง^๑ สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันแรกๆ ที่ทุกคนต้องเผชิญตั้งแต่เกิดจนตาย การวางพื้นฐานของมนุษย์จึงควรเริ่มต้นจากสถาบันครอบครัวไม่ว่าจะเป็นทางร่างกาย ทางความคิด สติปัญญา ทางอารมณ์ และทางสังคมจะต้องมาจากการอบรมของสถาบันครอบครัว ในอดีตครอบครัวไทยจะอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวใหญ่ในครอบครัวจะประกอบไปด้วยปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ ลูก ป้า น้า อา บุตร ธิดา และ หลาน ๆ ครอบครัวในลักษณะนี้จะอยู่ร่วมกันอย่างอบอุ่น มีความสุขช่วยเหลือ เกื้อกูล เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ ซึ่งกันและกันเป็นครอบครัวที่น่าอยู่ สมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะเด็ก ๆ จะได้เรียนรู้วัฒนธรรมของครอบครัวจากการประพฤติปฏิบัติต่อกันของสมาชิกในครอบครัว การอบรมบ่มนิสัยของสมาชิกในครอบครัวลักษณะอย่างนี้สมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะเด็ก ๆ จะซึมซับและได้รับวัฒนธรรมที่ดี ๆ ตั้งแต่เยาว์วัย ปัญหาเรื่องการประพฤติตนหรือเรื่องมารยาทต่าง ๆ ของเด็กที่เกิดขึ้น จึงได้รับการแก้ไขจากครอบครัวทันที

ปัจจุบันคนไทยเลียนแบบและรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกในส่วนที่ไม่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตดั้งเดิม เช่น บุตรเมื่อเติบโตขึ้นต้องการความเป็นอิสระเสรีพึ่งพาตนเอง จึงแยกออกจากครอบครัวไปอยู่บ้านเช่าหรือคอนโดมิเนียม ปล่อยให้มารดาบิดาซึ่งชราอยู่ตามลำพังบุตรธิดาเมื่อจบ

^๑ สุพัตรา สุภาพ, สังคมและวัฒนธรรมไทย, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๖), หน้า ๓๖.

การศึกษาแล้วก็มุ่งในการทำงานเพื่อสร้างฐานะครอบครัวความเป็นอยู่ให้ทัดเทียมกับบุคคลอื่นในสังคม เวลาที่จะเอาใจใส่ดูแลมารดาบิดาของตนก็ลดน้อยลง มารดาบิดาบางท่านที่ซราจึงถูกผลักดันให้เป็นภาระของผู้อื่น โดยการนำไปฝากไว้บ้านพักคนชราเพื่อบุตรธิดาจะได้มีเวลาในการประกอบอาชีพเพื่อสร้างฐานะทางสังคมของตนเองให้ดีขึ้นจนลืมมารดาบิดา สังคมไทยในอดีตได้อบรมเลี้ยงดูบุตรธิดาให้รู้จักความกตัญญูทวาทิที่รู้คุณบุพการีมีความเมตตาปราณีรู้จักตอบแทนผู้มีพระคุณต่อตน^๒ แต่ปัจจุบันนี้พบว่ายังมีมารดาบิดาที่ถูกทอดทิ้งอยู่ตามยถากรรม ความเป็นอยู่ที่แร้นแค้นบางท่านมีโรคภัยคุกคามหรือร่างกายพิการไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ต้องมีชีวิตอยู่กับความทุกข์ทรมาน ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวนี้ไม่ควรเกิดขึ้นในสังคมไทยที่ได้รับการปลูกฝังเรื่องการตอบแทนบุญคุณ เรื่องความกตัญญูทวาทิ

สภาพจิตใจของคนไทยเปลี่ยนไป อาจเป็นผลมาจากสังคมที่เห็นแก่ตัวหรือผลมาจากการรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกที่ไม่ดีเข้ามา ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่ไม่เหมาะสมกับสภาพของสังคมไทยจึงทำให้จิตใจของบุตรธิดาบางคนแข็งกระด้างไร้ซึ่งมโนธรรม ปลอ่ยให้มารดาบิดาต้องโดดเดี่ยวเผชิญโลกในบั้นปลายของชีวิตเพียงลำพังสภาพสังคมไทยในปัจจุบันจึงปรากฏว่าบุตรธิดาทอดทิ้งมารดาบิดาของตน ปลอ่ยให้ท่านอยู่ตามลำพัง หรือนำท่านไปอยู่อาศัยในสถานสงเคราะห์คนชรา เป็นต้น ซึ่งเป็นผลประการหนึ่งที่สืบเนื่องมาจากการที่คุณธรรมแห่งความกตัญญูทวาทิต่อมารดาบิดาในจิตใจของบุตรธิดานั้นตกต่ำลงจากที่ควรจะเป็น อย่างไรก็ตามผู้ที่เป็นมารดาบิดาต้องการความอบอุ่นทางใจ ต้องการความห่วงใยและการดูแลเอาใจใส่จากคนรอบข้างโดยเฉพาะบุตรธิดา ไม่ต้องการถูกทอดทิ้ง ดังนั้นการดูแลเอาใจใส่จากลูกหลานจึงเป็นสิ่งที่มารดาบิดาปรารถนาเป็นอย่างยิ่ง ในปัจจุบันบุตรธิดาบางคนขาดความเคารพเชื่อฟังมารดาบิดา เกรงใจเพื่อนมากกว่ามารดาบิดา ขอมขัดใจมารดาบิดาทำตามใจเพื่อนของตน มั่วสุมตามแหล่งอันไม่ควรต่าง ๆ เสพสิ่งเสพติด ก่ออาชญากรรม และกระทำความเลวร้ายต่าง ๆ ในสังคมมากขึ้น^๓ ทำให้สถาบันครอบครัวอ่อนแอ อันเนื่องมาจากความสัมพันธ์ของบุคคลภายในครอบครัวลดน้อยลง เช่น ไม่เคารพเชื่อฟัง จึงทำให้บุตรธิดากระทำในสิ่งที่ไม่ควร ไม่เหมาะสม ไม่ถูกต้องจนเป็นนิสัย ซึ่งส่งผลให้กระทำความชั่วทางกาย วาจา และใจต่อมารดาบิดา

ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงการปฏิบัติตนของบุตรธิดาเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่และการมีจิตสำนึกเรื่องความกตัญญูทวาทิตที่บุตรธิดาจะพึงปฏิบัติต่อมารดาบิดาเพื่อจะเป็นประโยชน์ต่อขบวนการปลูกฝังความกตัญญูทวาทิตแก่บุตรธิดา เพื่อกระตุ้นให้

^๒ ปัญญานันท์ทกิกขุ, กตัญญูทวาทิตเป็นเครื่องหมายของคนดี, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๓๘), หน้า ๓๕.

^๓ พุทธทาสภิกขุ, เยาวชนกับศีลธรรม, (สุราษฎร์ธานี: ธรรมทานมูลนิธิ, ๒๕๓๗), หน้า ๔๒.

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาความกตัญญูทวติของนักเรียนที่ปฏิบัติต่อมารดาบิดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนเมฆวดีพิทยาคม จังหวัดร้อยเอ็ด

๑.๒.๒ เพื่อศึกษากระบวนการปลูกฝังความกตัญญูคุณเดวทีของนักเรียนที่มีต่อมารดา
บิดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนเมวดีพิทยาคม จังหวัดร้อยเอ็ด

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยจะทำการค้นคว้าและศึกษาเรื่องความกตัญญูทศเวทีของนักเรียนที่ปฏิบัติต่อมารดาบิดาในทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนเมวดีพิทยาคม จังหวัดร้อยเอ็ดและศึกษาแนวทางในขบวนการปลูกฝังความกตัญญูทศเวทีของบุตรและธิดาในการปฏิบัติต่อมารดาบิดาโดยจะทำการวิจัยถึงความหมาย ความสำคัญ เรื่องความกตัญญูทศเวทีที่นักเรียนจะพึงปฏิบัติต่อมารดาบิดา

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกศึกษานักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนเมวดีพิทยาคม
อำเภอเมวดี จังหวัดร้อยเอ็ด

๓. ประชากร

การวิจัยกระบวนการปลูกฝังความกตัญญูคุณเดวทีของนักเรียนที่ปฏิบัติต่อมารดาบิดา
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนเมวดีพิทยาคม จังหวัดร้อยเอ็ด ประชากรที่ใช้ในการ
วิจัยได้แก่ นักเรียน จำนวน ๕๗๖ คน ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน ๕๗๖ คน รวม ๑,๑๕๒ คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้ปกครองนักเรียน และครู จำนวน ๑,๑๕๒ คน โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีของ Yamane ระดับความคลาดเคลื่อนที่ ๕ % ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒๘๘ คน โดยการจำแนกเป็น

ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน ๑๔๕ คน

๑.๔ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

กระบวนการปลูกฝัง หมายถึง กระบวนการให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม โดยการศึกษา รวมถึงการอบรมบ่มนิสัย ให้เรียนรู้สิ่งที่ถูกที่ผิด และการดัดเตือนให้เกิดความสำนึกในความถูกต้องตลอดจนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมวันแม่ กิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรม

ความกตัญญู หมายถึง ผู้รู้สึกถึงบุญคุณที่มารดาบิดาทำแก่ตน หรือผู้ระลึกว่าใครเคยทำดีเคยช่วยเหลือเกื้อกูลเรามา ก็ยอมรับและไม่ลืมบุญคุณของผู้นั้น รวมถึงผู้รู้สึกถึงบุญคุณของสัตว์ บุญคุณของที่อยู่อาศัย บุญคุณของธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่ช่วยให้ตนได้รับความสะดวกสบาย อยู่เย็นเป็นสุขตลอดมาหรือ ผู้รู้อุปการะที่ผู้อื่นกระทำแก่ตนแล้วตอบแทน เป็นเครื่องหมายที่แสดงความเป็นคนดีเพราะการแสดงความกตัญญูถือว่าเป็นพื้นฐานของการทำความดี ที่รู้จักตอบแทนผู้มีคุณเรียกว่ากตัญญู คือเห็นคุณค่าของผู้มีคุณผู้รู้อุปการะของผู้อื่นกระทำแล้ว

กตเวทิตะ หมายถึง ผู้ประกาศบุญคุณของผู้มีอุปการะคุณแก่ตนด้วยการทำอุปการะตอบแทน คือประกาศยกย่องบุญคุณของมารดาบิดาต่อสาธารณชน ไม่ปกปิดความดีของท่านแม้ว่าท่านจะต่ำต้อยเพียงใดก็ตามก็เคารพนับถือและสนองพระคุณของท่าน เช่น การเลี้ยงดูตอบแทน เชื้อฟังกำสั่งสอนของท่าน ทำการงานแทนท่าน ดำรงวงศ์สกุล ทำตนให้เหมาะสมกับการรับทรัพย์มรดก และเมื่อท่านล่วงลับไปแล้วทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้

ความกตัญญูกตเวทิตะของนักเรียนที่ปฏิบัติต่อมารดาบิดา หมายถึง การรู้จักสำนึกถึงพระคุณต่อผู้ที่มีพระคุณแก่ตนเอง และการรู้จักตอบแทนพระคุณบิดามารดาที่เลี้ยงดูมา แบ่งเป็น ๕ ด้านคือ

๑. ด้านการเลี้ยงดูมารดาบิดา หมายถึง เลี้ยงดูท่านยามชรา เอาใจใส่การกินอยู่หลับนอนของท่านไม่ให้เดือนร้อน ช่วยเหลือกิจการงานของท่าน ช่วยแบ่งเบาภาระของท่าน ไม่ทำตัวให้เสื่อมเสียแก่ชื่อเสียงวงศ์ตระกูล รักษาวงศ์ตระกูลที่ท่านให้มา ประพฤติตนเป็นคนดีควรแก่การรับมรดก เมื่อท่านล่วงลับไปแล้วก็ทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้อย่างสม่ำเสมอ

๒. ด้านการช่วยทำกิจธุระของมารดาบิดา หมายถึง ภาระงานของมารดาบิดาที่ได้ทำมาแล้ว หรือยังทำไม่เสร็จเรียบร้อย และยังคงดำเนินการอยู่ หรือภาระใดๆที่เกิดขึ้น ณ ปัจจุบัน เป็นสิ่งที่ลูกควรต้องสอบถาม แสดงน้ำใจทั้งช่วยท่านแบ่งเบาภาระ เพื่อตอบแทนพระคุณของท่าน

๓. ด้านการดำรงวงศ์ตระกูล หมายถึง การดำรงวงศ์สกุลหรือวงศ์ตระกูล ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ว่า บุคคลนั้นสืบเชื้อสายมาจากวงศ์ตระกูลใด จึงเป็นความประสงค์อันสำคัญของบิดามารดาที่ได้พยายามเลี้ยงบุตรให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ ด้วยความมุ่งหมาย ว่าบุตรธิดาจะรักษานามสกุล

เกียรติยศชื่อเสียงของวงศ์ตระกูลให้คงอยู่มิให้เสียหาย และบุตรธิดาจะปกครองทรัพย์สมบัติวงศ์สกุลต่อไป

๔. ด้านการประพาศิตนให้สมควรได้รับมรดก หมายถึง บุตรธิดาต้องประพาศิตนเป็นคนดีให้เหมาะสมกับความเป็นบุตรที่จะรับทรัพย์มรดกของวงศ์ตระกูลและรักษาทรัพย์ทรัพย์นั้นไว้ให้ได้ เพราะเมื่อบุตรธิดาประพาศิตน เป็นพลเมืองดี มีวิริยะอุตสาหะ ในการประกอบอาชีพโดยสุจริตชอบธรรม ไม่หลงใหลในอบายมุข อันเป็นทางแห่งความเสื่อมของทรัพย์สมบัติ และเป็นที่ตั้งแห่งการล่มสลายของวงศ์สกุลแล้ว บิดามารดาย่อมยินดีมอบทรัพย์มรดกให้ ถ้าบุตรธิดาหลงในอบายมุข บิดามารดาอาจมองใจไม่ลงที่มอบทรัพย์มรดกให้ เพราะกลัวความเสื่อมสลายแห่งทรัพย์สมบัติที่สะสมไว้

๕. ด้านการทำบุญอุทิศให้มารดาบิดาเมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว หมายถึง เมื่อบิดามารดาสิ้นชีวิตไปแล้ว หน้าที่ของบุตรธิดาต้องทำบุญอุทิศให้ แก่บิดามารดาที่ล่วงลับไปแล้ว ทำหน้าที่เป็นบุตรที่ดีระลึกถึงพระคุณบิดามารดาเสมอ หมั่นทำบุญกุศล บำเพ็ญประโยชน์ แผ่เมตตาแก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว เพื่อประโยชน์ และความสุขของบิดามารดา

นักเรียน หมายถึง นักเรียนชายและหญิงที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้น ม.๑ , ม.๒ , ม.๓ . โรงเรียนเมวดีพิทยาคม จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน ๕๗๖ คน

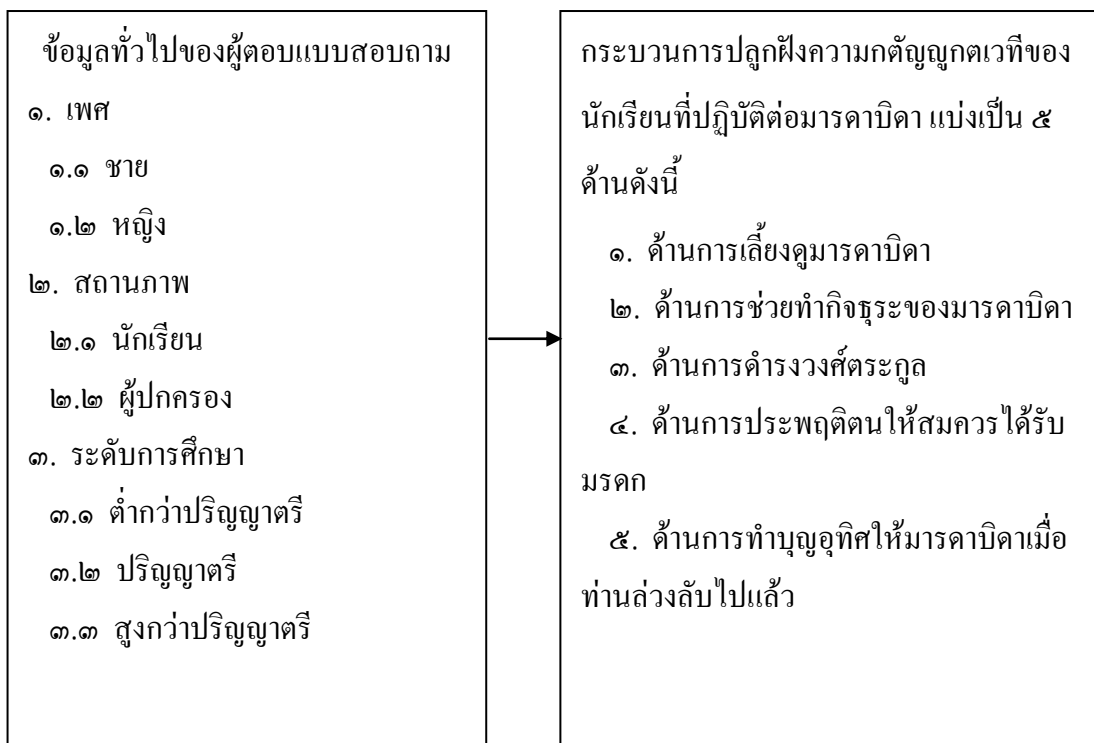
๑.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการปลูกฝังความกตัญญูคุณเวทีของนักเรียนที่ปฏิบัติต่อมารดาบิดา กรณีศึกษาเฉพาะกรณีนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนเมวดีพิทยาคม จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำแนวคิดของการปฏิบัติต่อมารดาบิดาตามหลักพุทธศาสนา คือ หลักกสิปปกปฏิบัติ^๔ สามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดได้ดังนี้

^๔ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, นวโกวาท, (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๗๕.

ตัวแปรต้น

ตัวแปรตาม

ภาพประกอบที่ ๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๖.๑ ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับความกตัญญูทวดทิดของนักเรียนที่ปฏิบัติต่อมารดาบิดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนเมวดีพิทยาคม จังหวัดร้อยเอ็ด

๑.๖.๒ ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการปลูกฝังความกตัญญูทวดทิดของนักเรียนที่ปฏิบัติต่อมารดาบิดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนเมวดีพิทยาคม จังหวัดร้อยเอ็ด